

Het behoeft geen opzettelijke verzekering, dat wij het hierover met hem eens zijn, dat de woorden van de H. Schrift gezaghebbende woorden Gods zijn, die wij voor „waarachtig“ hebben te houden.

Maar geheel willekeurig is de beteekenis, welke hij aan „waarachtig“ geeft.

Hij schijnt die beteekenis noodig te hebben om een tegenstelling te scheppen tusschen voor „waar“ houden en voor „waarachtig“ houden.

Welken kant hij daarmee uit wil, laat zich bevroeden, doch interesseert ons op dit oogenblik niet.

Het gaat hier over zijn wijze van argumenteeren. Heeft „waarachtig“ in den Catechismus inderdaad den welomschreven zin: „dat het diepste van onze persoonlijkheid, dat wij zelf, geheel, tot gehoorzaamheid en geloof opgeroepen worden“?

Ook niet-gestudeerden kunnen beter weten.

In het antwoord op de 15de vraag wordt gezegd, dat wij een Middelaar noodig hebben, die waarachtig en rechtvaardig mensch en ook tegelijk waarachtig God is. En hoe waarachtig hier verstaan moet worden, blijkt wel uit wat er onmiddellijk op volgt. Eerst wordt er gevraagd: Waarom moet Hij waarachtig en rechtvaardig mensch zijn? Volgens Prof. Haitjema's redeneering had het antwoord hierop in dezer voege behooren te luiden: omdat Hij het diepst van onze persoonlijkheid tot gehoorzaamheid en geloof oproept. Maar de Catechismus zegt: omdat de rechtvaardigheid Gods vorderde, dat de menschelijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde, m.a.w. dat Hij een echt mensch zou zijn, de menschelijke natuur niet in schijn, doch in werkelijkheid, ten volle deelachtig.

Die betekenis draagt „waarachtig“ ook in vraag 17, 18, het antwoord op vraag 25, 35, 47 enz. In het antwoord op vraag 35 wordt „waarachtig“ en „waar“ door elkander gebruikt. Hier toch is sprake van den Zoon Gods, die waarachtig en eeuwig God is en blijft en die de ware menschelijke natuur heeft aangenomen, opdat Hij ook het ware zaad Davids zij.

In nog eigenaardiger licht komt die argumentatie te staan, wanneer men de (oude) Deutsche Heidebergische Catechismus op slaat. Daar leest men: „dardurch ich alles für war halte, was uns Gott in seinem wort hat offenbart“. Hier wordt eenvoudig gesproken van: voor waar houden.

Raadpleegt men daarenboven nog den Latijnschen tekst, dan ziet men, hoe daarin noch het woord „waar“, noch „waarachtig“ voorkomt. Het heet daar: qua firmiter assentior, d.i. waardoor ik vastelijk toestem.

Heel die idee, welke Prof. Haitjema aan het gebruik van „waarachtig“ in den Catechismus wil toedichten, is alzoo uit de lucht gegrepen.

Hoe hij er dan toe komt?

Misschien, omdat door de dogmatici „veracitas“, „waarachtigheid“ vaak als technische term is gebezigd voor de „veritas ethica“, de „ethische waarheid“.

Maar indien dit zoo is, dan gaat het toch niet aan de wetenschappelijke beteekenis van een woord op te dringen aan het dagelijksch spraakgebruik!

Een man van de wetenschappelijke standing van Prof. Haitjema moest zich toch voor zulke „ongelukjes“ wachten.

Natuurlijk bestaat er een essentieel, principieel verschil tusschen het „voor waar houden“ van het zaligmakend en van het historisch geloof.

Doch dat heeft met het gebruik van het woord „waarachtig“ niemendal te maken.

Wij kunnen ons niet onttrekken aan den indruk, dat Prof. Haitjema geen argument had en daarom een argument zocht.

En „gezochte“ argumenten breken altijd leelijk op.

Het verslag deed ons vermoeden, dat het heele betoog van Prof. Haitjema aan „gezochtheid“ leed, wat trouwens o.i. ook het gebrek is van zijn inaugurele rede „De norm der waarheid“.

Wij hopen echter, dat lezing van het referaat zelf ons tot een andere konklusie brengt.

De legendarische Bavinck.

Dr Koppelaar, die de „N. R. Ct.“ gelukkig maakt met epistels tegen de Gereformeerde Kerken, komt daarin weer eens voor den dag met een soort klandestien Bavinck.

Bavinck zou in vertrouwelijke gesprekken over Gen. 1 dit gezegd hebben en over Gen. 2 en 3 dat.

Reeds vroeger waarschuwden wij tegen het gevaar van Bavinck-legenden.

Ons volk weet wel wat ze waard zijn.

Het pogen is doorzichtig.

Men herinnere zich, hoe men het nog kort geleden heeft voorgesteld, dat Kuiper op het laatste van zijn leven een voorstander zou zijn geworden van de dwaling der wederherstelling aller dingen. Ook Bavinck is een dankbaar object voor legendenvorming.

Eenige jaren geleden hebben we daarvan een psychologische verklaring gegeven.

Men houde zich bij Bavinck aan zijn geschriften, welke hij nooit heeft verloochend.

Kuiperbibliografie.

Tot ons genoegen zagen wij, hoe Dr J. C. Rullmann in het „Gereformeerd Jongelingsblad“ zijn Kuiperbibliografie voortzet.

Indertijd verscheen ze, gelijk bekend, in ons blad en werd door vele lezers terecht zeer gewaardeerd.

Waar deze artikelenreeks achter reeds enkele jaren liep en het niet berekend kon worden hoeveel jaren ze nog duren zou, kon onze Redactie wegens chronisch ruimte-gebrek in ons blad geregeld plaatsing bezwaarlijk waarborgen.

Het laat zich daarom verstaan en billijken, dat Dr Rullmann liever omzag naar een periodiek, waarin zijn bibliografie wel geregeld kon worden opgenomen.

Wij verheugen er ons in, dat hij die gevonden heeft.

Ons „Jongelingsblad“ wordt er te aantrekkelijker door.

Werde het Dr R. gegeven dien even belangrijken als omvangrijken arbeid te voltooien.

Rijke dagen.

Rijke dagen heeft de Vrije Universiteit doorleefd.

De cyclus werd geopend door de rede van den afgetreden Rector, Prof. Dr F. W. Grosheide, waaruit duidelijk bleek, hoe het interne bestuur der Universiteit bij hem in veilige handen had berust.

Daarop volgden de inaugurele oratie van den buitengewonen hoogleraar in de paedagogiek, Dr J. Waterink, over „Berekening of Constructie“ en die van den nieuwen gewonen hoogleraar in de Rechtswetenschap, Dr H. Dooyeweerd, over „De betekenis der wetsidee voor rechtswetenschap en rechtsphilosophie“, twee redevoeringen, welke op hoog wetenschappelijk peil stonden en tevens een uitgesproken principieel karakter droegen.

Aan den vooravond van den Dies natalis ging Dr Douma van Den Haag in de Gebedsure voor en zijn inleiding tot het gebed kenmerkte zich door ernst, frisheid en élan, wat het gehoor, dat talrijker was dan gewoonlijk, blijkbaar ook van hem verwachtte.

Den volgende dag hield de nieuwe rector, Dr A. Goslinga een massieve rede over „De beteeke-

stuur eenige ontstemming over hetgeen in der tijd in het Collegium Theologicum was voorgevallen. Hoe het zij, van de studieris kon niets komen.

Was dit eene teleurstelling voor hem, 't is, van achteren beschouwd, goed geweest. Zijne gezondheid liet te wenschen over, en zou wellicht tegen de vermoedenissen der reis niet bestand zijn geweest. Hij had blijkbaar in den laatste tijd de in het Statencollege aangevangen „exercitien des lichaams“ niet voortgezet en te weinig beweging genomen. Op medisch advies oefende hij zich daarom in het schermen. Gelukkig belette zijne gezondheid hem niet nu en dan op verschillende plaatsen in het land van Heusden te prediken.

In de dorpen rondom Heusden had de Reformatie nog slechts weinig wortel geschoten; in hare overgroote meerderheid was de bevolking nog Roomsch. Vooral te Vlijmen was de invloed van het Katholicisme nog zeer sterk. Er was zelfs geen kerkeraad, zoodat de beroeping van een predikant, volgens artikel 5 der kerkenorde van 1586, door de classis moest geschieden. De classis van Gorinchem, waaronder noordelijk Brabant toen ressorteerde, achtte het dan ook hoogst noodzakelijk „een meer als gemeen geleerde en bequame ende een ervaren predicator aldaar, als op de uytterste frontieren tegen het Pausdom ende het Nederlantsche Rome“, dat is tegen 's Hertogenbosch — te stellen“. Toen eene poging om den geleerden predikant van Culmborg, Herman Bergejus, er te plaatsen, mislukt was, besloot men den jongsten

nus der omwenteling van 1795, welke eveneens door de Calvinistische levens- en wereldbeschouwing werd beheerscht.

Deze week maakte Dr Vollenhoven als gewoon hoogleraar in de filosofie zijn entrée met een oratie over: „Logos en Ratio in de geschiedenis der Westersche kentheorie“, welke zoowel in wetenschappelijk als in principieel opzicht met de voorafgaande oraties schoon harmonieerde.

Onze Universiteit werd verrijkt met drie jonge veelbelovende krachten.

Ook de studenten vloeiden haar weer toe.

Sinds de inschrijving van den vorigen cursus vermeerdeerde het getal theologische studenten met 44, dat der juridische met 14, der litterarische met 11, der medische met 5, der wis- en natuurkundige met 1.

Beantwoorde ons Gereformeerde volk zooveel weldaden Gods met innigen dank en varige liefde. HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

„Vlaamsche Menschen“, door Maurits Sabbe.

Van een onzer lezers ontving ik voor enkele weken het verzoek, hem eenige inlichting te verstrekken over het boek van Maurits Sabbe, „Vlaamsche Menschen“, dat hij in een winkel had gezien en dat zijn aandacht getrokken had.

Omdat misschien meederen aan een bespreking van dit betrekkelijk weinig bekende boek iets kunnen hebben, beantwoord ik de vraag artikelsgewijze in plaats van per brief.

„Vlaamsche Menschen“ is een van de drie verhalenbundels die Maurits Sabbe gegeven heeft, alle vertellend van het Vlaamsche volk en het Vlaamsche leven. De oudste, uit 't jaar 1915, is een bundel oorlogsvertellingen: „In 't Gedrang“, van welke de schets „Dies Natalis invicti“ m.i. de fijnste is; „Aan 't Minnewater“, dat in 1921 in tweeden druk verscheen, bevat een drietal schetsen uit het Brugsche leven, waarvan ook de beide romans „De Filosoof van 't Sashuis“ en „Een Mei van vroemheid“ vertellen; „Vlaamsche mensen“, daterend van 1923, is de derde.

Deze bundel bevat een 10-tal verhalen, van verschillend karakter, maar gezamenlijk uitbeeldend den Vlaamschen aard en de Vlaamsche verhoudingen. Bij een vroegere gelegenheid, toen ik de voornaamste eigenschappen van de Vlaamsche romans uit deze literatuurgroep behandelde¹⁾ heb ik gewezen op de karakteristieke elementen van naïefteit, devotie, humor en optimisme, die in elke proeve dezer Vlaamsche kunst gevonden worden. Men vindt ze ook weer in dezen bundel, die daarom met z'n tien verschillende verhalen, toch een eenheid is.

In 't algemeen gezien vormen deze eigenschappen de grondtrekken van alle vertellingen; het eigenaardig Vlaamsche optimisme²⁾ b.v. trekt heel het boek door. Maar — en dat is misschien de lijn, waarlangs men 't best de bespreking van dit boek leiden kan — de meeste van deze schetsen doen toch bepaaldelijk één van die elementen naar voren komen.

Zoo is de naïefteit wel 't sterkst in de twee eerste vertellingen, die min of meer bij elkaar behooren, „Varigetongen“ en „Devromerit“. Hoofdpersoon van beide is Waltoren. Hij is een bedeesd, verlegen ventje, die veel denkt maar traag doet. Leeren kan hij niet, hoe goed hij ook zijn best doet, en de tactloze dorpsmeester bespot hem meer dan hij hem helpt. Zoo voegt hij hem

¹⁾ In „Moderne Romankunst“ (1e druk) p. 192 vlg.

predikant van Heusden, Grevius, uit te noodigen, zich gedurende den winter van 1610 aan Vlijmen te wijden. Voor deze, tegen Paschen 1611, in zijne eigene gemeente terugkeerde, had hij de aandacht van eenige voornamste dorpelingen gevestigd op zekeren Samuel de Prince, die dan ook door de classis werd uitgenoodigd om voor haar te verschijnen; doch de „propositie“, die hij den 9den Mei 1611 hield, voldeed de classis slechts matig, weshalve de zaak in deze vergadering, en ook in die van de volgende maand nog werd aangehouden.

Ondertusschen was er bij den gouverneur van Heusden Maximiliaan de Hornes, heer van Lokeren, een brief ingekomen van Gomarus, waarin deze op Voetius de aandacht vestigde. De gouverneur sprak er over met den drost Nicolaes Blankaert, die Voetius zeer genegen was. Beiden bevalen hem daarop aan de „gemeente en toehoorders van Vlijmen“ aan. En toen nu, op het dringend verzoek der beide predikanten van Heusden, waaraan hij slechts noode voldeed, Voetius den 15den Juni op een hededag voor de gemeente te Vlijmen optrad, viel zijne prediking in zoo goede aarde, dat men hem onmiddellijk na de preek eene schriftelijke verklaring ter hand stelde, dat „de gesamentlijke toehoorders tot zijn gaven en persoon gesint waren“. Voetius gaf tot antwoord, dat hij dit niet verwacht had en dat hij gansch anders plannen had, doch dat hij zich geheel zoo gedragen naar het goedvinden der classis. Ook Grevius had

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Gisbertus Voetius.

III. Naar de eerste Gemeente.

Nadat hij de academie had vaarwel gezegd, had de jeugdige Voetius niet het voornemen zich onmiddellijk beroepbaar te stellen. Hij koesterde het vurig verlangen om, zooals vele jonge lieden in dien tijd deden, vóór hij zich vestigde, eene groote buitenlandse reis te maken, en de voornaamste plaatsen, waar het Gereformeerde leven bloeide, te bezoeken, zoowel op het vasteland, in Duitschland, Zwitserland en Frankrijk, als in Engeland. Maar, helaas de middelen ontbraken hem. Hij wendde zich daarom tot zijne vroegere voedsterheeren, den magistraat van Heusden met een verzoek om steun.

Hij mocht echter niet slagen. Er was in zijns vaderstad in de laatste jaren veel veranderd. Zijn leermeester, de rector Franco Odolphi was door een ander vervangen, ofschoon hij als notaris te Heusden was blijven wonen, en Dr Rodenburch was gestorven. De kerk van Heusden werd nu bediend door twee predikanten, Claes Pietersz. van Houwerlingen en Joannes de Greef of Greyus, die beiden sympathie koesterden voor het Arminianisme, al hielden zij deze nog zooveel mogelijk verborgen. Voetius miste dus zijne oude vrienden, die zijn voorspraak bij de plaatselijke overheid hadden kunnen zijn; wellicht bestond er ook bij het stadshe-

eveneens
beschou-
s gewoon
met een
schiedenis
el in we-
t met de
rde.
rie jonge

toe.
en cursus
enten met
ische met
kundige
zooveel
ige liefde.
HEPP.

or enkele
ig te ver-
s. „Vlaam-
ad gezien

espreking
iets kun-
artikelsge-

drie ver-
en heeft.
k en het
1915; is
rang", van
de fijnste
tweeden
en uit het
e romans
Mel van
hen", da-

van ver-
theelend
verhoudin-
de voor-
e romans
eb ik ge-
n nateve-
in elke
worden.
e daarom
een een-
genschap-
gen: het
trekt heel
schien de
g van dit
schetsen
uten naar

de twee
elkaar be-
me rit".
Hij is een
maar traag
ook zijn
er bespot
t hij hem

vg.

noodigen,
n Vlijmen
1. in zijne
aandacht
igd op ze-
door de
r te ver-
den 9den
hts matig.
c. en ook
rd aange-

meur van
van Loke-
s, waarin
de gouver-
taes. Blan-
teiden he-
toehoort
het drin-
Heusden,
etius den
meente te
zoo goede
breuk eene
dat „de
n persoon
d, dat hij
ch andere
gedragen
evius had

daags voor Pinksteren toe, dat hij zien moet, een van de vurige tongen, die gedurende de hoogmis neerdalen (een symbolische handeling in de Vlaamsche kerken, bestaande in het doen neerwrijven van gele bloemblaadjes uit de rosetten in het kerkplafond) op zijn hoofd te krijgen: misschien, dat daarmee dan het verstand er in komt. De medescholieren grinniken, maar Walter is ineens vol van „verwachtingsgepenzen" en heel den verdere dag denkt hij verlangend over de mogelijkheid van het wonder. Den volgende Zondagmorgen gebeurt het werkelijk: een der „vurige tongen" fladdert neer op zijn hoofd. Walter is verrukt, dankbaar, geheel vervuld van de heerlijke illusie, dat hij nu zal kunnen leeren al dat moeilijke gewirwar van cijfers en letters. En van die vreemde doortinteld, gaat hij de kerk uit. Maar — dan komt de pijnlijke ontuchtering als een paar bongels, schoolmakers, die meesters spot hebben onthouden, honend hem naroeven, dat zij het geweest zijn, die als helpers van den koster de tongen hebben doen neerdalen en dat het doodgewone pionneblaadjes zijn geweest.

Hier heeft men de achte nateveteit, zooals die in de Vlaamsche boeken, met hun milieu van simpele menschen en dingen, reëel is en goed. En in de volgende schets, die vertelt hoe dezelfde Walter, ouder geworden, zijn bruid vindt, is ze even duidelijk. In deze laatste vertelling leeft niet name ook de Vlaamsche devotie.

De humor, niet minder karakteristieke eigenschap van deze boeken, tintelt in verschillende van deze verhalen. Zoo in „Het linzenoproer", de vertelling van het verzet der kostschooljongens tegen het slechte eten, dat ze voorgezet wordt, in „Het Minnedicht van Jan Mijns", dat, als proeve van „rhetorica" gemaakt, den schoolprelect en via dezen den vader in handen komt, ernstige vermaningen en straffen wegens lichtvaardige gedragingen ten gevolge heeft en ten slotte preles van pas blijkt op een lief nichtje aan wie Jan Mijns zijn nood klaagt; in „Sublime harmonie automatique", 't verhaal van een speeldoois in een dorpschotelletje. Maar 't best en 't zuiverst is die humor in: „Philemons dans om de bruid".

Meermalen reeds heb ik er op gewezen, hoe de echte humor is een effect van licht en schaduw tegelijk, van vroolijkheid, onmiddellijk naast schrijning. En dat effect is in dit stuk verrassend scherp. Philemon is een stijve, verlegen-onhandige ontvangersklerk in het dorpsche stadje Jekermunde. Hij komt nergens, dan alleen bij het soos-tafeltje, waar de notaris en de kapitein van het plaatselijk garnizoen elken avond elkaar bevitten op het dambord. Door zijn aanwijzingen ten gunste van den notaris, wint hij diens „vriendschap", en die komt Philemon te pas, omdat hij zeer verliefd is op de mooie, ietwat mondaine, dochter van den notaris. Deze verschaft hem de gelegenheid tot kennismaking, door hem te inviteeren op een huiselijk feestje. Philemon moet dan echter kunnen dansen, en, omdat hij die kunst niet verstaat, gaat hij in de leer bij den koster, die vroeger, vóór hij zijn tegenwoordig geestelijk ambt vervulde, dansonderwijzer was. (Men lette op deze tegenstelling, humoristisch door de wijze, waarop de koster haar tot een symbool van levensbeschouwing maakt. 's Koster's zuster, de mismaakte Eugénie, die van haar jeugd niets heeft behouden dan de vurige begeerte naar een min, helpt Philemon energie. Zij danst steeds met hem en schept zich daarbij de stoutste fantasieën, terwijl Philemon al maar denkt aan Germaine, de bekoorlijke notarisdochter. Eindelijk is de avond van het feest daar. Philemon, dood-verlegen en linksch, danst met Germaine en luidt een onoverkomelijk fiasco, zoo erg, dat hij

het blijkbaar niet verwacht, en deed wat hij kon om Voetius te weren. Eerst spiegelde hij hem de mogelijkheid voor, dat zijne reisplannen nog verwezenlijkt konden worden, en toen dit niet juist bleek, trachtte hij Voetius' studievriend Van der Rosieren, die te Hedikhuisen stond, beroepen te krijgen: het daardoor vacant komende dorp, zou dan aan zijn beschermeling De Prince ten deel kunnen vallen. Inmiddels had Voetius reeds op 18 Juli „by provisie" voor de classis geproponoord over Rom. 4:25, en daarbij „goet behagen" gegeven, zoodat hem tegen de vergadering van 15 Augustus een tweede propositie over Matth. 5:20 werd opgedragen. Tusschen deze beide samenkomsten hield de classis nog eene vergadering, waarin enerzijds door afgevaardigden van den magistrat en den kerkeraad van Heusden tegen het beroep werd geageerd en anderzijds door den schout van Vlijmen met eenige gedeputeerden uit het dorp ervoor werd gepleit, wat tot resultaat had, dat de classis besloot den magistrat van Heusden te verzoeken zijnen vroegeren alumnus toe te stagen zich aan de kerk van Vlijmen te verbinden. In de vergadering van den 15den Augustus kon worden gerapporteerd, dat de heeren van Heusden hadden toegegeven; de tweede door Voetius ingeleverde propositie werd „schriftmatig" bevonden, en een voorloopig onderzoek naar zijne kunde door den praeses, liep ook goed af, zoodat hij tot het peremptoir examen kon worden toegelaten, dat op 6 September, in tegenwoordigheid van den Schie-

hals over kop uit het huis wegvlochten moet. De volgende dagen is hij het algemeene voorwerp van spot in het kleine stadje, zoodat zijn chef, daartoe door den notaris aangezet, hem moet doen overplaatsen naar elders. Daar ontvangt hij een anoniemen brief, die groote deeheming uitsprekt in zijn verdriet en de verzekering geeft, dat er „een ernstige vrouw was te Jekermunde, die maar verlangde om hem te troosten". En dan eindigt de schets aldus: „Dit geheimzinnig schrijven was voor Philemon een echt raadsel. Wie zou hem uit Jekermunde zoo iets kunnen schrijven? Zijn vader vermoedde, dat er wellicht een grappenmakerij achter stak. Philemon eindigde met het ook te denken en Eugénie heeft nooit meer van hem gehoord".

In dit geestige slot nu fonkelt al de humor op van dit vertelset. En Philemon en Eugénie zijn humoristische figuren, inzooverre ze beiden tegelijk lachwekkend en medelijdenswaardig zijn en het verrassende ligt dan vooral daarin, dat die twee dezelfde desillusie doormaken en de een, die haar luidt tegelijkertijd de ander haar doet lijden.

Met opzet stond ik bij dit stuk wat langer stil, omdat het een zoo goed voorbeeld is van dat humor-effect, dat ik een en andermaal met woorden omschreef. Hier is een zeer duidelijke onderscheiding merkbaar van het grappige en het komische (die immers met humor niets uitstaande hebben, en het humoristische en valt ook scherp aan te wijzen, waar dan de zin van den humor schuilt. De pitte wijze van vertellen draagt daartoe niet weinig bij.

Van de overige stukken is „Driekoningenavond" een kleine, maar ook weer humoristische, schildery van Vlaamsch volksleven: het rondtrekken van de kinderen met hun Driekoningenlichtjes door de straten en steegjes; is „Hoe grootvaders broer uit de Oost weerkaarde een droomverhaal, waarin het overlijden van een zoon aan de moeder bekend wordt door zijn droomverschijning op het moment van zijn sterven, is „Tooneelervaringen" een vertelling van kindergevoelen en kinderfantasie in een op zolder ingerichte vertoonzaal, waarbij het slot, kinderbaagheid, aan de aardige gewichtloosheid en humoristisch einde maakt. En dan is er nog de tiende, laatste, schets „Twee prijsuitdeelingen", een herinnering aan de spannende dagen van het begin van den wereldoorlog en een herdenken in dankbaarheid aan hen, die in hun jeugdig enthousiasme zich vrijwillig gaven aan den dienst van het benauwde vaderland.

Ten einde zooveel mogelijk tegemoet te komen aan het verzoek van mijn correspondent, gaf ik in 't kort een overzicht van elk der schetsen uit dezen bundel; hij kon zich nu althans eenigen indruk vormen omtrent den inhoud van het boek. Maar tegelijk hoop ik daarmee de belangstelling van anderen, die den bundel nog niet kenden, gewekt te hebben. Want het boek is een kennismaking waard. Het getuigt overal van den fijnen geest, dien we in Sabbe's werk zoozeer waardeeren, heeft de bekoring van het typeerende der Vlaamsche romans van dit soort en is, door zijn levendigen en boeienden vorm, prettige lectuur. Hier en daar komen nog al eens Fransche uitdrukkingen en gesproken fragmenten voor, daar, waar Walen aan het woord zijn; ook is er wel eens de ontsiering van een „al te kernachtigen" Vlaamschen volksmitroep, maar storend is voor mijn besef noch het een noch het ander: de Fransche gezegden zijn in den regel heel gemakkelijk te verstaan en de (natuurlijk minder gewenschte) uitroepen zijn niet zoo veelvuldig, dat ze overwegend bezwaar opleveren.

Mijn antwoord aan den vrager is daarom de conclusie, die de lezer uit dit artikel trekken kan,

danschen predikant Ruardus Aconius als synodaal deputaat, plaats vond. Ook daarbij slongde de jonge candidaat in elk opzicht. Zijne predicatie over Matth. 28:19 werd met „sonderlingh welgevallen" aangehoord, en uit het onderzoek in de dogmatiek, waarbij de geschilpunten dior dagen niet onaangeroerd bleven, bleek zijne rechtzinnigheid. Zoo werd hij met algemeene stemmen tot den heiligen dienst toegelaten, terwijl de classis zijne bevestiging opdroeg aan... Grevius! Vooraf echter werd van hem de onderteekening gevorderd van de drie artikelen, die een jaar te voren door de classis voor de toelating van proponenten waren vastgesteld. Deze artikelen doen ons zien op welke wijze men het binnensluipen der ketterij trachtte tegen te gaan. Ik geef daarom haren inhoud hier verkort weer. In de eerste plaats moest de candidaat beloven den catechismus en de belijdenis te onderteekenen, en dat in zoodanigen zin, als de eerste door Ursinus, Paraeus, Bastingius en andere Gereformeerde leraars is uitgelegd en nog door de „gemeene kerke deser Nederlanden" verklaard wordt. Verder verklaarde hij geene particuliere meeningen — fundamenteel of niet — in strijd met de leer der kerken, te zullen koesteren en deze noch bedektelijk noch in het openbaar te zullen verkondigen, maar dat hij ze, wanneer ze hem voorkwamen, onmiddellijk zou mededeelen aan de classis. En eindelijk verbond hij zich om, wanneer hij, in grootere of kleinere dwaling vervallen, zich niet zou kunnen voegen naar de onder-

dat ik hem het boek gaarne tot lezing aanbeveel. Als hij van de Vlaamsche literatuur houdt, zooals blijkbaar het geval is, zal hij zeker het gewenschte genoegen in deze lectuur vinden.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

The Silver Spoon, by John Galsworthy; London, William Heinemann Ltd.; 1926.

De Zilveren Lepel. Zoo op het eerste gezicht lijkt dit eerder de titel van een kinderverhaal of op z'n mooist (of ergst) van een sensationeel roman, dan van een eerste-klass boek van een van Engeland's grootste schrijvers.

Want dat is Galsworthy ongetwijfeld. Hij is nu bijna zestig, een jaar ouder dan Wells, wiens World of William Clissold, zoo juist verscheen, reeds direct groote belangstelling wekt; een goeie tien jaar jonger dan Shaw, die van 't jaar zeventig is geworden en wiens Saint Joan nu twee jaar geleden de wereld stormenderhand veroverde; en bijna dertig jaar jonger dan Thomas Hardy, die tegen de negentig loopt en nog nauwelijks uitgeschreven schijnt.

Dit zijn de groote veteranen der tegenwoordige Engelsche Letterkunde. Zij vormen als het ware de trait d'union tusschen de Victoriaansche periode en den nieuwen tijd. Maar alle vier hebben ze afschijn afgerekend met de Victoriaansche conventie, de Victoriaansche moraal, de Victoriaansche religie.

De Victoriaansche religie? Als men die uitdrukking zoo gebruikt, dan legt men daar gewoonlijk iets smalends in. Die term wordt meestal gebezigd om uit te drukken het doode formalisme, de hypocrisie, die men meent te kunnen constateeren als een algemeene karaktertrek van den uiterlijk tenminste nog godsdienstigen tijd van Koningin Victoria. Maar o, hoe veel hooger stond het blijde, kinderlijke, krachtige Christendom van een Robert Browning (gest. 1889) en zelfs de „eerlijke twijfel" van een Lord Tennyson, dien Engelschen De Gencstet (gest. 1892), dan het pessimistisch, fatalistisch naturalisme en materialisme van den grooten grijsaard van Dorchester; dan het heele of halve socialisme van Wells en Shaw; dan het scepticisme van Galsworthy.

Het Christelijk idealisme, het hooghouden van de Christelijke moraal wordt in al deze schrijvers gemist; ook in Galsworthy.

Maar bij den laatste is het niet zoozeer het poneeren van een nieuwe levensbeschouwing in plaats van de Christelijke, maar meer een aandachtig en kritisch observeren van de geweldige veranderingen, die bijna een kloof hebben gemaakt tusschen de Victoriaansche periode en den modernsten tijd; veranderingen, die eerst nog min of meer geleidelijk gingen, maar door den oorlog reuzensprongen hebben gemaakt, zoodat men gerust kan zeggen, dat het Engeland van 1920 en vervolgens, in vele opzichten een geheel ander Engeland is dan dat van Koningin Victoria, hoezeer dan ook het taaie, van huis uit in den grond der zaak conservatieve Angelsaksendom der Britsche eilanden, zich goddelijk nog wel gelijk is gebleven.

En die evolutie heeft Galsworthy niet alleen waargenomen, maar ook op het doek gebracht met het penseel van den geboren realist.

De sublieme schildery, die zoo ontstaan is, heet de Forsyte Saga, met als vervolg er op The White Monkey (De Witte Aap) en nu, in September j.l. De Zilveren Lepel, terwijl nog een derde vervolgdeel de schildering van de lot-

richting der classis, zich gewillig aan zijne schorsing te onderwerpen, totdat de zaak op eene meerdere vergadering zou zijn afgedaan.

Natuurlijk had Voetius tegen de onderteekening deze punten geen bezwaar. Nu moest hij nog tweemaal aan de gemeente worden voorgesteld, en daarop kon op Zondag den 25sten September 1611 de bevestiging en intrede volgen. Vergezeld door zijn vaderlijken vriend Blankaert, wiens drostambt zich ook over Vlijmen uitstrekte, en in gezelschap van een vijftigtal vrienden en bekenden, trok hij uit Heusden naar Vlijmen. De bevestiging geschiedde echter niet door Grevius, die begrijpelijker wijze geen lust had om het besluit der classis uit te voeren en danzelfden dag een anderen candidaat te Veen tot het ambt ging inleiden, maar door den predikant van Woudrichem, Gideon van Sonneveld.

Zoo kon Voetius zijn ambtelijk leven aanvangen. In zijne Politica Ecclesiastica heeft hij ergens gezegd, dat het een zegen is, dat de frischheid der jeugd aan jonge, onervaren predikanten opgewekt schenkt bij het altijd zoo moeilijke begin. Vermoedelijk tekende hij hierna de zijne eigene ervaring. Welgemoed betrok hij zijne eerste pastorie. Een tijdperk van bijna zes jaren, waarin hij veel zou hebben te arbeiden, was voor hem aangebroken.

JOH. C. BREEN.